

3. *Высоцкий Г.Н.* О карте типов местопроизрастаний // Современные вопросы русского сельского хозяйства. – СПб., 1904. – С. 81–94.
4. *Геннадиев А.П., Герасимова М.И.* О некоторых тенденциях в современных классификациях почв США // Почвоведение. 1980. №9. – С. 3-12.
5. *Глинка К.Д.* Почвоведение. 1-е изд. 1908. – 590 с., 6-е изд. – М.: Сельхозгиз, 1935. – 632 с.
6. *Диви Э.* Круговорот минеральных веществ // Биосфера. – М.: Мир, 1972. – С.120-138.
7. *Докучаев В.В.* О почвоведении (Лекции, прочитанные в Полтаве в 1900 г.) // Сочинения. – Т.VII. – М.-Л.: АН СССР, 1953. – С. 257-296.
8. *Захаров С.А.* Курс почвоведения. 1-е изд. – М., 1927; 2-е изд. – М.-Л.: Сельхозгиз. 1931. – 550 с.
9. *Костычев П.А.* Почвоведение. 1886-1887 (литогр.). – 704 с.; М.-Л.: Огиз-Сельхозгиз, 1940. – 224 с.
10. *Крюденер А.А.* Основы классификации типов насаждений и их народнохозяйственное значение в обиходе страны. Ч. I-II. – Птг, 1916-1917.–318 с.
11. *Мигунова Е.С.* Леса и лесные земли (количественная оценка взаимосвязей). – М.: Экология, 1993. – 364 с.
12. *Мигунова Е.С.* Лесоводство и естественные науки (ботаника, география, почвоведение) – 1-е изд. – Харьков, 2000; 2-е изд. – М.: МГУЛ, 2007. – 592 с.
13. *Мигунова Е.С.* Типы леса и типы природы. Экологические взаимосвязи. – Palmarium Academic Publishing, Германия. – 2014. – 295 с.
14. *Морозов Г.Ф.* О типах насаждений и их значении в лесоводстве // Лесной журнал, 1904. Вып. 1. – С. 6–25.
15. О химических и физических свойствах почвы и влиянии оных на жизнь растений // Лесной журнал. – 1837. – Кн. 3. – С. 388-397.
16. *Погребняк П.С.* Основы лесной типологии. – Киев: АН УССР. Изд. 1-е 1944; 2-е – 1955. – 456 с.
17. *Пошон Ж. де Баржак.* Почвенная микробиология. – М.: Иностраниздат. 1960. – 438 с. 16. Раменский Л.Г. Введение в комплексное почвенно-геоботаническое исследование земель. – М.-Л.: Сельхозгиз, 1938. – 620 с.
18. *Раменский Л. Г.* Введение в комплексное почвенно-геоботаническое исследование земель. – М.-Л.: Сельхозгиз, 1938. – 620 с.
19. *Самойлова Е. М.* Почвообразующие породы. – М.: МГУ, 1983. – 172 с.
20. *Сибирцев Н.М.* Об основаниях генетической классификации почв. 1895. – Избр.сочинения. Т.II. М.: Сельхозгиз. 1953. – С. 271-293.
21. *Сибирцев Н.М.* Программа курса почвоведения. – В статье В.В. Докучаева «К вопросу об открытии при русских университетах кафедр почвоведения и учения о микроорганизмах» – Записки Ново-Александровского института 1895. Т.9. Вып.2.- С. 217-253.
22. *Сибирцев Н.М.* Почвоведение. 1900-1901 – Избр.сочинения. Т. I. – М.: Сельхозгиз, 1951. – С. 19-472.
23. *Соколовский Н.А.* Сельскохозяйственное почвоведение. М.: Сельхозгиз. Изд.3. 1956. – 335 с.
24. *Хроника.* Второе совещание почвоведов // Почвоведение, 1908, №8.
25. *Ярилов А.А.* Наследство В.В. Докучаева // Почвоведение, 1039, № 3.
26. *Krabichler A.* Bodenbildung und Bodenfruchtbarkeit // Bodenkultur. 1981. 32. – № 4. – S. 348–367.

Статья поступила в редакцию 22.09.2015

ПЕРША ІСТОРІЯ НАУКИ АГРОХІМІЇ В УКРАЇНІ

Рецензія на книгу академіка Б.С. Носка «Сторінки історії агрохімічних досліджень в Україні»

В.А. Вергунов

ННСГБ НААН, Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки

2015 року вийшла друком збірка доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Національної академії аграрних наук України Бориса Семеновича Носка «Сторінки історії агрохімічних досліджень в Україні», яка вміщує нариси про видатних вчених-агрохіміків, що працювали в галузі агрохімічних досліджень у період від останньої чверті XIX і до початку XXI століття. Окремими розділами показано роль

провідних учбових і наукових закладів у підготовці наукових кадрів агрохіміків, а також історія становлення агрохімслужби в Україні.

Варто відмітити, що представлена робота надзвичайно достойно поповнила сформовану в останні роки оновлену історіографічну базу, що включає в себе видання з історії НААН, аграрної науки, окремих її галузей, які дають змогу глибше зрозуміти основні етапи становлення і розвитку галузевого дослідництва на тлі соціально-економічного, політичного життя суспільства, еволюції наукових поглядів тощо. Чимало дотичної уваги у таких публікаціях було приділено висвітленню історичного поступу агрохімічних досліджень на теренах України. На їх тлі рецензована праця академіка Б.С. Носка, який є автором понад 580 наукових робіт з теорії та практики в галузі агрохімії, виділяється своєю фундаментальністю у розкритті предмету дослідження, комплексним підходом до його вивчення, а також глибоко фаховим розумінням причин та наслідків змін в історичному розвитку агрохімічної науки, адже Б.С. Носко брав безпосередню участь у найважливіших наукових дослідженнях з цього напрямку як за радянських часів, так і в роки незалежної України. Саме тому представлена книга вирізняється об'єктивізмом в оцінках подій та фактів й особливо щодо їх персоналізованого наповнення.

Якнайповніше відтворити еволюційний перебіг галузі автору вдалося завдяки логічному підходу до побудови структури видання. Визнаючи, що класична сільськогосподарська дослідна справа утвердилася завдяки діяльності видатних вчених аграріїв, які творили науку на українських землях, Б.С. Носко на початку своєї збірки приділяє значну увагу фундаторам агрохімічної науки в Україні – А.Є. Зайкевичу, М.А. Єгорову, Б.М. Рожественському, С.Л. Франкфурту, О.І. Душечкіну, П.А. Власюку та іншим.

У наступних розділах всеохоплююче розкрито внесок у розвиток агрохімічних досліджень наукових установ і навчальних закладів, що діяли на теренах сучасної України у різні роки, починаючи від заснування Полтавського дослідного поля і до тепер. Особливо цікавим є матеріал, що стосується Західного регіону України, адже велика строкатість його ґрунтового покриву зумовила необхідність проведення численних агрохімічних досліджень на цій території. Однак висвітлення їх результатів зазвичай відбувалося лише на регіональному рівні, у місцевих наукових виданнях, що обмежувало доступ до них широкого загалу науковців.

Глибоко інформативно наповненим є розділ, що стосується історії агрохімічної служби в Україні та ролі наукових установ у її становленні й розвитку. В цьому відношенні рецензована праця вигідно вирізняється серед низки видань, що нещодавно вийшли друком з нагоди п'ятдесятиріччя створення державної агрохімічної служби в сільському господарстві УРСР. Представлений матеріал розкриває діяльність зональних агрохімлабораторій, лабораторій агрохімії науково-дослідних установ, а також результати їх досліджень. Узагальнено історичний поступ керівних об'єднань агрохімічної служби, наведено основні етапи і хронології її реорганізації.

Зрозуміло, що при підготовці будь-якої історичної роботи важко уникнути односторонності у висвітленні матеріалу. Це стосується шостого розділу, який потребує досить суттєвих доповнень та доопрацювання.

Вважаю, що підготовлена академіком Б.С. Носко книга вирішує найактуальніше завдання для нашої держави в часи чергових випробувань, а саме, створення всіх складових національної ідеї. Маю сподівання, що й інші провідні вчені НААН знайдуть можливість підтримати такий підхід стосовно власних напрямів досліджень, бо сьогодні потрібно не тільки захищати, а й зберігати всі кращі надбання, які ведуть націю до її подальшого розвитку.